

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninge", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninge*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 28. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540297778400/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninge

gesaa urimelige Tildragelser, hvorved en Mand som Herr Misocosmus nødvendig meer og meer maatte bestyrkes i de slette Tanker, som han havde fatted om den menneskelige Forstand. – Vi maae endnu gjøre den Anmærkning, at jo lærdere en var eller passerede for at være, desto dummere kaldte Herr Misocosmus ham – Dog, de som kjender de Herrer Lærde, vilde ventelig have anmærket dette selv. –

Men det lader, som om vi glemte vor Christian –

Dette uskyldige Barn, vant til at tage alt det for gangbar Myn, som hans Foresatte fandt for got at sige ham, maatte nødvendig nu faae slettere Tanker om Menneskene og Verden, end han nogen Tid havde havt før – Det var ikke at begjære af ham, at han skulde see dybere end til Tingenes Overflade, mindre at han skulde gjendrive Beviser, som han ikke engang forstod – Han gabede derfor paa Herr Misocosmus indtil han havde lært hans heele System udenad, han erindrede og igjentog hans Tale-Maader saalænge at han tilsidst holdt dem, for afgjorte Sandheder, uden at undersøge dem; og han anvendte saalænge de mindste Hændelser, naar de kun nogenledes vilde passe sig, paa at bestyrke dem, indtil han troede sig fuldkommen overbevist derom – Madame Kùchlein, havde dog altid gjort Verdens Børn den Ret, at de var polerede nok til at undlade meget ont, for ikke at brænde sig, og at gjøre meget endskjønt uhelligt Got, for at vinde en forfængelig Roes – Hun havde tilstaaet dem en stor Forstand i naturlige Ting, hvilke den fromme kunde og undertiden burde laane af dem, ligesom Joderne fordem laante Guld-Kar af Egypterne – Dette svage Gjenskin af Menneske-Kjærlighed, disse Billeder, der kunde kaldes smukke i en mørk Sjæl, udslettede Herr Misocosmus efterhaanden med sin Veltalenheds Svamp; men forgjæves forsøgte han med Sandhedens Griffel at indprænte Begrebet om den menneskelige Villies Attraae til det Gode i Christians Hjerter – Endskjønt hans unge Hjerter følte den Førskjæl, som det var om Menneskene gjorde ont af Forsætt eller af Mangel paa Forstand, endskjønt han virkelig ønskede at det sidste altid maatte finde Sted; saa dog, da Madame Kùchlein havde altforvel indprentet ham det modsatte: da det onde dog altid blev ont af hvad Kilde det kom; saa blev han ved, uden vitløftig Undersøgelse, at troe sin Moder, at Verdens Børn ikke vilde gjøre got, hvor de kunde; og Herr Misocosmus, at de ikke kunde, endskjønt de vilde – Heraf var det at han med Tiden dannede sig

den smukke Grund-Sætning, at det gode var umueligt og det onde uundgaeligt paa Jorden –

Ligesom en gjerrigs Capital føder andre Capitaler af sig, som gjør ham gjerrigere endnu, saaledes maatte denne Fordom nødvendig blive Moder til mange Omstændigheder, der bestyrkede den. – Da Christian var udlært paa at finde Daarligheder overalt, saa kunde han naturlig nok ikke andet end finde, at de Skole-Bøger, som Herr Misocosmus lod ham lære saa mechanic, og i særdeleshed de latinske libri memoriales, Thesaurer Vestibuler og Anthologier var reent splittergalne – Han lod sig mærke dermed for sin Conrector, og denne svarede ham kort og got, at han var en Nar der ikke forstod det; og at disse Bøger, skjønt kun per Accidens, var indrettede fornuftige nok til at give hans Hukommelse saameget at bestille, at han i den Tid ikke kunde tænke, og folgelig ikke heller finde paa nye Daarligheder. – Han begyndte nu at lære dem for Alvor, og fandt efterhaanden meer og meer Smag i Sprogets i sær i de Ciceronianske Skjønheder, ligesom han fattede dem bedre – Han lod sig forstaae dermed, og man svarte ham, at han var en Dosmer, der langtfra ikke maatte bilde sig ind, at komme nogentid til at tale saa zirlig Latin, som Cicero; og at han og alle de var Narre der tragtede derefter, da det var meer end nok naar man vidste saa meget af et dødt Sprog, som det Latinske, at man kunde forstaae det man læste, og høyt gjøre sig saa forstaaelig deri, som en Polack. – Han vovede, at spørge, hvorfor han da skulde lære saa mange Regler – – – Fordi han skulde lære dem, og fordi han kunde ikke komme frem i Verden, uden at være ligesaa naragtig, som alle hans Brødre. Dersom man ikke vidste, hvad Modsigelses Aand kan udrette, skulde man holde det for umueligt at en Conrector, hvis største, hvis eneste Styrke bestod i Sprogene, kunde domme saaledes. – Men de, som veed det vil just finde Grunden dertil i denne Styrke – Den snue Christian mærkede snart, at dersom Herr Misocosmus skulde rose nogen, saa var det de Latinske Authorer – Dette forforte ham til at ytre sig med sit Bifald – Og da fik han først at vide, at Salustius var en affectert Nar i Preusisk Uniform, og Cicero en efter det Pariser Til-Snit, at Plinius var for fuld af Blomster, og Curtius af Sminke – Grækerne gik det ikke bedre – Da vor Christian efter nogle Aars Forløb begyndte at forstaae dem, var han Vidne til en Samtale, imellem, sin Lærere og Rector Geb-Recht om Homer og hans